

Sanat Köprüsü: İstanbul

Görülen ve Görülmeyen Gerçekler

Yaşamın özü ve uzantısı olan sanat, sanatçıların yaşamda gerçeği aramaları sonucudur. Değişen yapılar ve yaşamsal davranışlar ile zenginleştirici olduğu kadar kafa da karıştıran yaratıcılıktaki farklılıklar, sanat dünyasına alternatifler ya da yeniden yapılanma gereği getirmektedir. Çok kültürlülük ve küreselleşme çağının koşulları ise sanat ve sanatçıları yeni konumlara uymayı zorunlu kılmaktadır. Sanatçıların kalıcılığı, işlerinin biricikliği ve değerliliği; diğer sanatçılar, kurumlar, bireyler ve sistemlerin istila ettiği bir bölgede değerlendirilmektedir. "Öteki"nin silindiği günümüzde, Batılı olmayan sanatçı için açmaz artık Batı'nın üstünlüğünde değil, sanat dünyasındaki sayısal artıştır. Sınırları olmayan hareket halindeki bir dünyada farklılıklar ve kişi kolaylıkla kaybolabilmektedir.

Doğu ve Batı'nın yan yana var olduğu ama her iki bölgeye de tamamen ait olmayan iki kıtahnın kenti İstanbul, uluslararası bienalinin sekizincisini gerçekleştiriyor. Filozof ve yazar Arthur Danto 4. İstanbul Bienali katalogunda "... karşıtlıklar, İstanbul'u, belli yönleri olmayan bir sanat dünyasında sanatın evrimi konusunda meraklanmaya yönlendiren harika bir kent yapmaktadır" ¹ diye yazarken, kentin dinamizmine ve olasılıklarına duyarlılığını ifade etmektedir. Bu sözler, 1995'te yazıldığından bu yana uluslararası ortama doğru bazı girişimlerde bulunulmuştur. Her ne kadar Bienal başlıca etkinlik olmayı sürdürse de, bilinmeyen yönler kuvvetlendirenden çok, zayıflatan tarafıyla hâlâ kentin en büyük özelliği olmaya devam ediyor. Fundamentalizm, modernizm, post-modernizm, arabesk, "kitsch", benzerlikler, taklitler, orijinaler ve farklılıkları ile yan yana olan kültürlerin mozaği İstanbul, Avrupa, Batı, Doğu ve İslam kültürleri ile kendini tanımlamayı aynı anda istiyor. İstanbul'da doğmuş ya da göç etmiş İstanbullular için "her ikisi olma" isteği dikkati dağıtmaktadır. 64 müzesi içinde, koleksiyonu 1960'lara kadar uzanan MSÜ Resim ve Heykel Müzesi, koleksiyonunda 19. yüzyıl sanatından eserlere yer veren özel Sakıp Sabancı Müzesi ve yeni sanat projelerini sergileyen Proje 4L Güncel Sanat Merkezi'ne sahip bu kent uluslararası bir kültür merkezi olmayı umut ediyor.

Sorular ve Yanıtlar

"Günün yaratıcılığını yansıtan modern ya da çağdaş sanat müzesi olmayan bir kent uluslararası kültür ve sanatın buluştuğu bir merkez olabilir mi?" sorusu göz ardı ediliyor. Ancak biz, sanatçıların ve sanat ortamının enerjilerinin, Türkiye içinde ve dışında, toplumun diğer kesimlerine ulaşmadığı sürece çevrenin çevre olarak kalacağını biliyoruz. Biz ayrıca, odaklanmamış enerji ve kaos yerine, hedeflere ulaşmak için net bir vizyon ve hangi stratejilerin kullanılmasının gerekli olduğunu da biliyoruz. Bunun da ötesinde, benzerliklerin ve farklılıkların vurgulandığı, küresel değerlerin var olduğu bir dünyada sanatçılar arasında diyaloga ve arkadaşlığa gereksinim olduğunu biliyoruz. Eserlerin sergilenmeye hazırlandığı ve gelecek için ilişkilerin kurulmaya çalışıldığı konuşmalarla sınırlanan mega sergilerde bu tür diyaloglara yer var mı?

¹ A. C. Danto, "Sanat ve Uluslar Söylemi: Bienal Sergileri Üzerine Düşünceler", 4. Uluslararası İstanbul Bienali Katalogu, (Kasım 1995), p. 55 – 57.

Sanat konusunun yerini politikalar aldığıında, sanatçılar hem yaratıcı hem de halkla ilişkiler uzmanı olmaya çalışırken, sanatçılar arasındaki ilişkiler zayıflamaktadır. Müzeler sanatla halk arasında köprü kurmaya çalışırken, sanatçılar bir bakıma unutulmaktadır. Bir müze hem sanatçılar, hem de sanatçı ve toplum arasında bir köprü olabilir mi? Sanatçılar arasında kardeşliğe gereksinim yok mu? 21. yüzyılın başında sanatçılar arasında dostluğu düşlemek nostalji mi? 20. yüzyılın ilk yarısındaki sanatçıların dostluklarını pekiştirdiği kahvelerin yerini bugün neler aldı? İstanbul'da kurulacak olan bu müze kentin coğrafi özelliğine uyan bir kültür köprüsü olabilir mi? Son bir soru: İstanbul Sanat Müzesi'ni Balkanlar, Doğu Avrupa, Akdeniz, Ortadoğu ülkeleri ve Türk Cumhuriyetleri'nden başlayarak dünya çapında bir sanat köprüsü yapabilir miyiz?

Sırp müzeci Tomislav Šola, "...diğer insan yapılarının tersine, köprünün varlığıyla birbirine bağladığı iki kıyıyı eşitçe değiştiren bir simge"² olduğunu "Köprüler: Küreselleşen Bir Dünya için Müze" başlıklı makalesinde ifade etmektedir. Müze, birbirine bağladığı toprakların sanatsal yaşamını güçlendirebilir. Böylelikle, bu müzenin vizyonu, sanat ve sanatçıların "yok olmaya" ve "bölünmeye" karşı oluşturdukları halkayı da sağlamlaştırır.

Atölye ve Sergi

Atölyede üretilen yapıtlar, sanatçıların kendilerini Kandinsky'nin eserlerinde vurguladığı "...ve..." temasından yola çıkılarak sorgulamaları ve tanımlamaya çalışmaları sonucunda ortaya çıktı. Atölyenin işleri, küratör ya da müze uzmanlarının yönlendirmeleriyle yaratılmadı. Dostluk ortamına dönüşen "bir aradalık" içinde kendini tanımlamak sanatçılar için muhtemelen tek sınırlayıcı olguydu. Sanatçıların, serginin "...ve..." teması doğrultusunda, hiçbir şeyin yalnız olmadığına, her şey ve herkesin, her şey ve herkesle, her bağlamda birlikte var olabildiği düşüncesine katıldıklarını da ümit etmekteyiz.

Avrupa Komisyonu'nun desteklediği, İstanbul Sanat Müzesi Vakfı'nın organize ettiği "Sanatçılar Buluşuyor" projesinin iki temel amacından ilki, sanatçılar ile toplum arasındaki ilişkileri kuvvetlendirmektir. İkinci amaç İstanbul Modern Sanat Müzesi'nin koleksiyonunu komşu ülkelerin tanınmaya başlamış sanatçılarının yeni işleriyle zenginleştirmektir. Internationale Akademie Marmaris'te (IAM), sanatçıların aynı zamanda düşünür olarak sanat kadar politika, ekonomi, güç sistemleri, çok-kültürlülük konularındaki konuşmaları, sanatçılar arasında bir bağlantı kurulabileceğinin kanıtı oldu. Serginin, bu beraberliğin sonuçlarını ortaya çıkaracağını umuyoruz.

Beş Türk sanatçının yanı sıra atölyeye 11 farklı ülkeden katılan 13 sanatçının çoğu son 20 yılda uluslararası bienallerde ülkelerini temsil eden etkin bir nesli temsil etmektedir. Atölyedeki diyaloga katkısı olacağı düşüncesiyle davet ettiğimiz genç sanatçıları bu çalışmada aramızda görebildiğimiz için mutluyuz.

Sınırlı kaynaklarımız sanatçıların yaratıcı farklılıkları ve gayretleriyle desteklendi. Türkiye'den Bedri Baykam, Server Demirtaş, Şirin İskit, Balkan Naci İslimyeli, Rüşan Şahinoğlu, İspanya'dan Darya von Berner, İtalya'dan Nicoletta Braga, Bulgaristan'dan Dimitar Grozdanov, Macaristan'dan Mariann Imre ve Tamas Kotai,

² T. Šola, "Köprüler: Küreselleşen Bir Dünya İçin Müze", *Museum International I* (Ocak – Mart 2001), p. 57-60.

Azerbaycan'dan Farkhad Halilov Kurbanoglu, Sırbistan'dan Milovan Destil Markovic, Arnavutluk'tan Adrian Paci, Romanya'dan Dan Sorin Perjovschi, İsrail'den Philip Rantzer, Makedonya'dan Saso Stanojkovic ve Jovan Sumkovski, Moldova'dan Vladimir Us'a değerli katılımlarından dolayı teşekkürlerimizi sunuyoruz. Son anda çıkan sorunlar nedeniyle atölye çalışmasına katılamayan fakat yapıtlarıyla sergiyi ve Vakfı destekleyen Slovenya'dan Evgen Bavcar ve Yunanistan'dan Dimitris Tsoublekas'a da teşekkür ediyoruz.

"Sanatçılar Buluşuyor" Atölye Çalışması ve "...ve..." Sergisi sivil toplum kuruluşları, özel sektör ve akademik kurumların değerli destek ve hizmetleri ile gerçekleştirilmiştir. Öncelikle, Vakfımıza verdikleri parasal destekle projenin çerçevesini çizebilmemizi sağladığı için Avrupa Komisyonu'na, Turunç'taki Internationale Akademie Marmaris'in (IAM) programında projemize yer verdikleri için Türkiye Toplum Hizmetleri Vakfı'na, sergi salonlarını kullanmamız konusunda gösterdikleri yakınlıktan dolayı Askeri Müze'ye, Sanat ve Tasarım Fakültesi'nden Prof. Tomur Atagök ve Araştırma Görevlisi Nevra Ertürk'e atölye ve sergiyi organize etme konusunda verdikleri izin için de Yıldız Teknik Üniversitesi'ne teşekkürlerimizi sunarız.

Sanatçılarla ilişki kurma konusunda birçok kişi ve kurumdan destek aldık. Bu nedenle Türkiye'den Nalan Örki Zaremba, İstanbul Kültür ve Sanat Vakfı'ndan Uluslararası İstanbul Bienali Yöneticisi Emre Baykal ve Arşiv Uzmanı Emine Yeşil, Proje 4L'nin yöneticisi Vasıf Kortun, Nahit Kabakçı, Hüseyin Alptekin, İstanbul İtalyan Enstitüsü, İspanya Cervantes Enstitüsü'nden Pablo Martin Asuero, Arnavutluk'tan Edi Muka, İtalya'dan Paola Guarino, İspanya'dan Carlos Duran, Yunanistan'dan Chryssa Romanos, Fransa'dan Michael Gibson, Moldova'dan Lilia Dragneva'ya teşekkür ederiz.

Sponsorlarımız Hugo Boss, Feyzi A.Ş., Balnak Nakliyat, Departman Medya, Ramko A.Ş., Aras İş Giyim ve Duran Ofset ile üyelerimiz Dr. Mehmet Ömür, Lütfi Aygüler ve Oktay Duran'a projenin sonuçlanabilmesini sağlayan katkılarından dolayı teşekkürü bir borç biliriz. Son olarak; Vakfa uzun yıllar destek veren ve atölye süresince sanatçılarla görüşerek kataloğa giriş metnini hazırlayan Makedonya'dan Suzana Milevska'ya teşekkür ederiz.

Gerçekleştirdiğimiz proje, sanatçılar arasında diyalog ve bağın kurulabilmesi için başlattığımız dizinin ilkiydi. İstanbul Sanat Müzesi Vakfı, "Sanatçıların Buluşması" atölye çalışmasının devamlılığı için ortak çabalarımızın sürmesini dilemektedir.

Tomur Atagök
İstanbul Sanat Müzesi Vakfı Genel Sekreteri
"Sanatçılar Buluşuyor" Genel Koordinatörü